DUBBA · OYSS HAZIRLIK
10. Sınıf Coğrafya Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 1
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

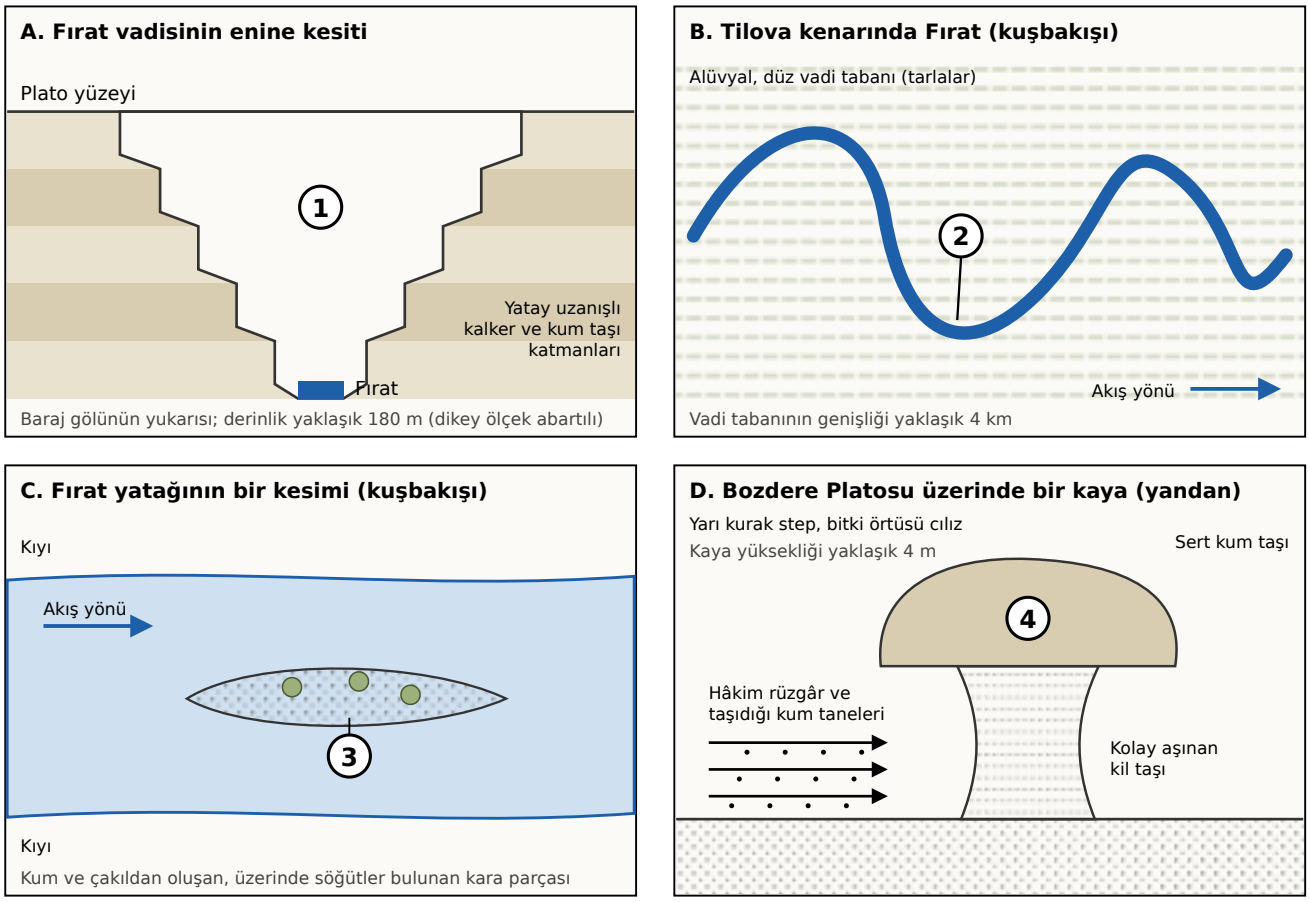
Adı Soyadı: .....
Sınıf / No: .....
Puan: .....

Telefonda aç: süreli çöz, paylaş

10. Sınıf Coğrafya · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 1)

1. Rojda, Fırat kıyısındaki Serinkale ilçesinde yaşamaktadır. Coğrafya dersinde sunacağı "Yakın çevremizin yer şekilleri" çalışması için ilçe çevresinde çektiği fotoğraflardan yararlanarak Şekil 1'deki şematik görünümleri hazırlamıştır.

Şekil 1. Serinkale çevresindeki bazı yer şekillerinin şematik çizimleri

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1.1. Şekil 1'de numaralarla gösterilen yer şekillerine ait aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Numara	Yer şeklinin adı	Oluşumunda etkili dış etken	Süreç (aşındırma / biriktirme)
1			
2			
3			
4			

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

1.2. 2 ve 4 numaralı yer şekillerinin nasıl oluştuğunu, şekildeki ortam koşullarıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

2. Hakan'ın da bulunduğu öğrenci grubu, öğretmenleriyle birlikte Serinkale çevresinde yer şekillerini inceleyecekleri bir saha çalışması planlamıştır. Grubun hazırladığı ilk plan şöyledir:

- **Hazırlık ve planlama:** Gezi günü ve saati belirlendi, okul servisi ayarlandı.
- **Sahada uygulama:** Her durakta manzara fotoğrafı çekilecek.
- **Raporlama ve sunma:** Çekilen fotoğraflar okul panosuna asılacak.

Öğretmen bu planın, çalışmanın amacını karşılamadığını belirtmiştir. Grup, planını düzelttikten sonra gerçekleştirdiği gezide aşağıdaki gözlem notlarını almıştır.

> ***Durak 1 – Fırat'ın batı yamacı:*** *Yamaçta, nehir yatağından yaklaşık 12 ve 35 metre yukarıda iki düzlük basamak var. Basamakların üstü yuvarlaklaşmış, pürüzsüz çakıllar ve kumla örtülü.*
>
> ***Durak 2 – Tilova kenarında sürülmüş bir tarla (ağustos):*** *Rüzgârın kuvvetlendiği öğleden sonra tarladan toz bulutu kalkıyor. Tarlanın rüzgâra açık kesiminde ince toprak taneleri gitmiş, yüzeyde çakıl ve iri taneler kalmış.*
>
> ***Durak 3 – Bozdere Platosu eteği:*** *Seyrek çalıların rüzgâr almayan tarafında yarım metre yüksekliğe ulaşan kum yığınları oluşmuş.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

2.1. Grubun ilk planındaki her aşamaya, yer şekillerinin oluşumunda etkili aşınım ve birikim süreçlerini araştırma amacına uygun **ikişer** çalışma ekleyiniz.

2.2. Durak notlarından **ikisini** seçiniz. Seçtiğiniz her durak için notlardaki hangi gözlemin, orada etkili olan kuvveti ve aşınım ya da birikim sürecini kanıtladığını gerekçesiyle açıklayınız. Her biri için bu yerin gelecekte nasıl değişebileceğine ilişkin bir öngörüde bulununuz.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2.3. Gezide gözlenen yer şekillerinden birinin Türkiye için taşıdığı önemi yazınız. Bu varlığın korunmasına yönelik **iki** öneri veriniz.

3. Serinkale Kaymakamlığının hazırladığı tanıtım broşüründe ilçenin coğrafi özellikleri şöyle anlatılmaktadır:

> *Serinkale, Güneydoğu Anadolu'da, Fırat'ın doğu kıyısında yer alır. İlçe topraklarının güney yarısını eğimi çok az olan Tilova kaplar; ovanın toprağı Fırat'ın ve yan derelerinin uzun süre boyunca bıraktığı alüvyondan oluşur. İlçenin batısında, ovadan yaklaşık 250 metre yükselen Bozdere Platosu uzanır. Platonun yüzeyi düzdür ancak derin dere yataklarıyla parçalanmıştır; toprağı ince ve taşlıdır. Kuzeyde Fırat, yatay kalker katmanlarını yararak derin bir kanyon içinde akar; kanyonun aşağı kesimi yirmi yıl önce yapılan barajın gölü altında kalmıştır.*
>
> *Tilova'da sulama kanallarıyla pamuk, mısır ve buğday yetiştirilir; tarlalar geniştir ve makineyle işlenir. Plato köylerinde koyun ve keçi yetiştirilir, yer yer yalnız yağmura bağlı buğday ekilir. İlçe merkezini il merkezine bağlayan bölünmüş yol ile demir yolu ovadan geçer; plato köylerine dar ve virajlı yollarla ulaşılır. Kanyonun iki yakası arasındaki tek bağlantı, baraj gölü üzerindeki köprüdür. Ovadaki köyler kalabalıktır ve evleri birbirine yakındır; plato köyleri küçük ve dağınıktır. Son yıllarda baraj gölünde tekne gezileri düzenlenmeye başlanmış, ilçe merkezinin çevresindeki tarlalarda konut yapımı hızla artmıştır.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3.1. Broşürdeki bilgilerden yararlanarak Serinkale'deki yeryüzü şekillerinin beşerî faaliyetlere etkilerini GZFT analiz tekniğine göre çözümleyiniz. Her bölüme, yer şekli ile beşerî faaliyet arasındaki ilişkiyi gösteren **birer** madde yazınız.

- **Güçlü yön:**
- **Zayıf yön:**
- **Fırsat:**
- **Tehdit:**

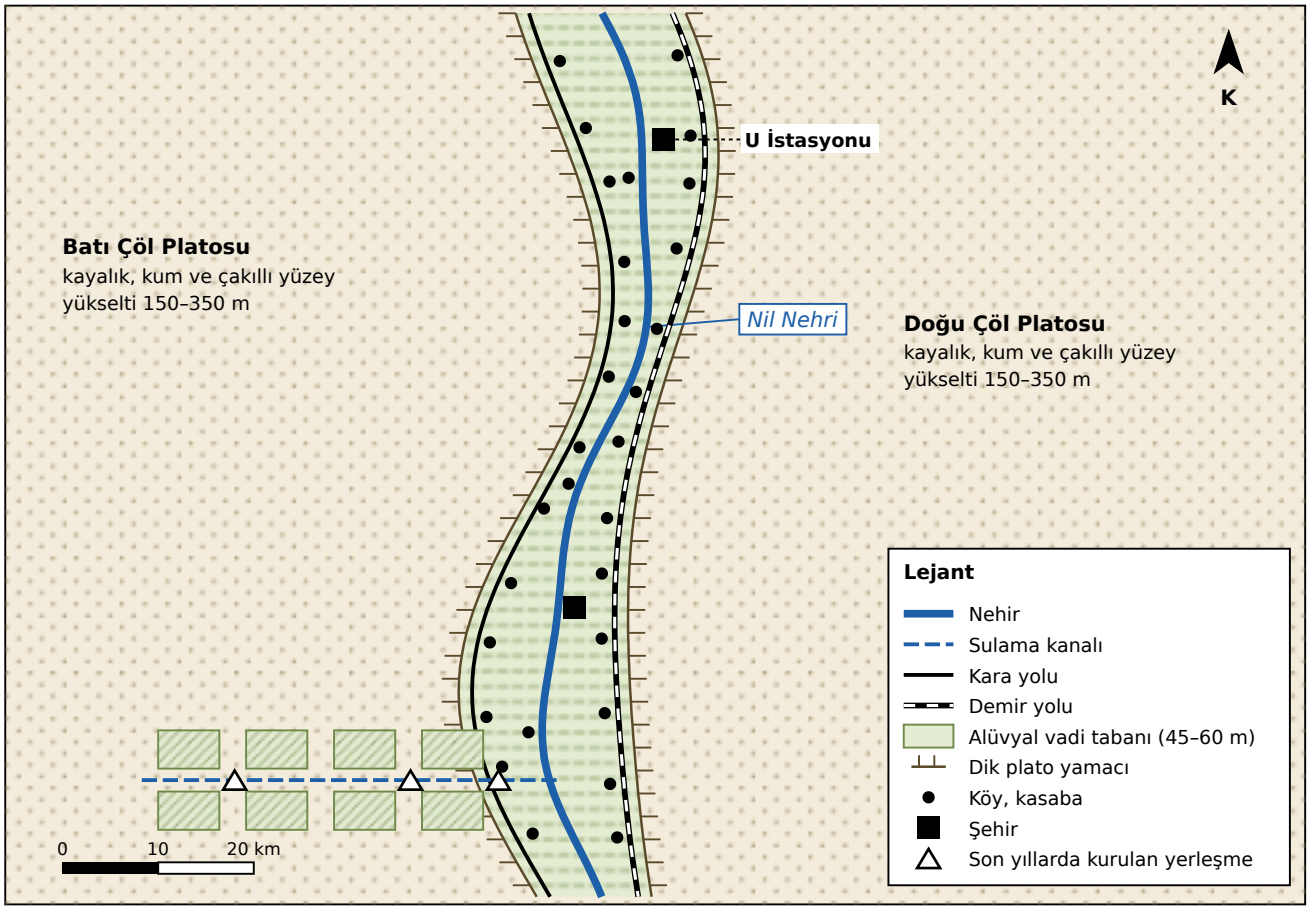
© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

3.2. Beren, barajın yapılmasıyla Fırat vadisinde nelerin değiştiğini araştırmak istemektedir. Beren'in bu araştırmada kullanabileceği, insan faaliyetlerinin yeryüzü şekilleri üzerindeki etkisini sorgulayan **üç** soru yazınız.

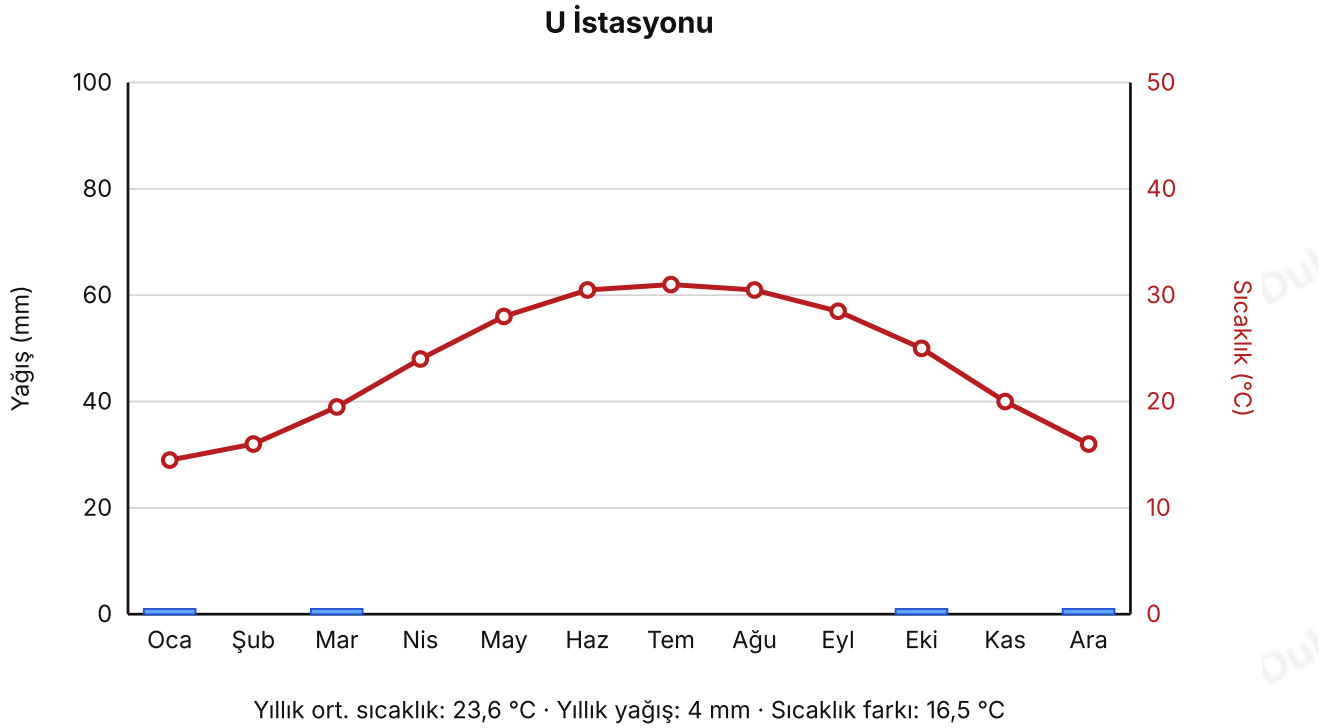
4. Rojda, Mısır'daki Nil Vadisi'nde yerleşmelerin dağılışını anlatan bir belgesel izlemiş ve aşağıdaki notları almıştır. Rojda notlarına vadinin bir kesimini gösteren şematik haritayı (Şekil 2) ve vadideki U İstasyonu'na ait iklim grafiğini (Şekil 3) eklemiştir.

- *Vadide yaşayanların neredeyse tamamı nehrin iki yanındaki şeritte oturuyor; şeridin dışına çıkıldığında birkaç kilometre içinde yerleşmeler sona eriyor.*
- *Vadi tabanındaki koyu renkli, ince taneli toprak, nehrin binlerce yıl boyunca taşkınlarla bıraktığı malzemeden oluşmuş. Platolarda toprak örtüsü yok denecek kadar ince; yüzey kum, çakıl ve çıplak kayalarla kaplı.*
- *Vadi boyunca nehre paralel uzanan kara yolu ve demir yolu var; nehirde yük ve yolcu taşıyan gemiler çalışıyor.*
- *Son yıllarda nehirden açılan bir sulama kanalıyla batı platosundaki çöl arazisinin bir bölümü tarıma açılmış, kanal boyunca yeni yerleşmeler kurulmuş.*

Şekil 2. Nil Vadisi'nin bir kesiminin şematik fiziki haritası

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 3. U İstasyonu iklim grafiği

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

4.1. Yerleşmelerin vadi tabanında yoğunlaşıp platolarda neredeyse hiç bulunmamasını, Şekil 2, Şekil 3 ve notlardan yararlanarak **dört** doğal faktörle açıklayınız.

4.2. Notlardan yararlanarak vadideki yerleşmelerin kuruluşunda ve gelişiminde etkili olan **iki** beşerî faktörü belirleyiniz. Her birinin etkisini açıklayınız.

5. Beren, Türkiye'den ve Nil Vadisi'nden seçtiği altı yerleşme için aşağıdaki bilgi kartlarını hazırlamıştır.

> ***A – Kahire (Mısır):*** *Nil'in deltaya ayrılmaya başladığı yerde kurulmuştur. Ülkenin başkentidir; devleti yöneten kurumlar ve yabancı ülkelerin büyükelçilikleri bu şehirde ve yakın çevresinde toplanmıştır.*
>
> ***B – Asvan (Mısır):*** *Nil'in ülkedeki güney kesimindedir. Çevredeki antik tapınakları görmek için her kış*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

çok sayıda yabancı ziyaretçi gelir; nehir kıyısı oteller ve gezi gemileriyle doludur.

C – İskenderiye (Mısır): *Akdeniz kıyısında, ülkenin en işlek limanlarından birine sahiptir. Ülkeye deniz yoluyla gelen ve ülkeden giden yüklerin önemli bir bölümü burada gemilere yüklenir ya da gemilerden indirilir; liman, demir yolu ve kara yoluyla iç kesimlere bağlanır.*

D – Serinkale (Türkiye): *Tilova'nın ortasındadır. Çalışanların çoğu pamuk, mısır ve buğday tarlalarında çalışır; ilçenin çevresi sulama kanallarıyla örülüdür.*

E – Bakırtepe (Türkiye): *Bozdere Platosu'nun güneyindedir. Yerleşme, bakır cevherinin çıkarıldığı açık ocak ve yer altı galerilerinin çevresinde büyümüştür; çalışanların çoğu bu ocaklarda işçidir.*

F – Tilbaşı (Türkiye): *Tilova'nın kuzey ucundadır. Organize sanayi bölgesindeki fabrikalarda ovadan gelen pamuk iplik, kumaş ve hazır giyim ürünlerine dönüştürülür.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

5.1. Bilgi kartlarındaki yerleşmeleri, gelişiminde öne çıkan fonksiyona göre sınıflandırınız. Her yerleşmenin fonksiyonunu kartta yer alan gerekçesiyle birlikte yazınız.

5.2. Serinkale'de son on yılda bir üniversite yerleşkesi ve bir bölge hastanesi açılmış; ilçe, çevre ilçelerden öğrenci ve hasta almaya başlamıştır. İlçede çalışanların çoğu ise hâlâ tarımla geçinmektedir. Bu gelişmenin Serinkale'nin fonksiyonlarına etkisini "fonksiyonel çeşitlilik" ve "hâkim fonksiyon" kavramlarıyla açıklayınız.

Cevap anahtarı: çözdükten sonra okut.
Her maddenin tam puan ölçütü, kısmi ve sıfır puan durumu, olası yanıt. Kendini puanla, aynı sayfadan 40 dakikalık sayaçla yeniden çöz.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif